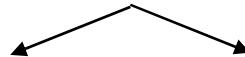

אין אדם משמר מה שביד חברו – בעניין מצת מכונה

הרב צבי סט סרניק (מקראי קדש, סט, א"ב ע')

הכלל דאין אדם משמר הוא משום דאינו בידו או משום שהוא ביד חברו

ובדברי בענין מצות מכונה עם האדמו"ר מסטראפקוב אמרתי לו שיש לדקדק במה שאמרו 'ביד חברו', והו"ל למימר 'מה שאינו בידו', ולכן היה נראה, שדוקא 'מה שביד חברו' אמרו שאין אדם משמר, אבל מה שאינו ביד חברו שפיר נתפש הכוונה לשם מצת מצוה אעפ"י שאינו בידו. ולפי"ז אין להשוות מצות מכונה ללישת עכו"ם וישראל עומד על גביו, דהתם הוא ביד חברו שאין אדם משמר, אבל במצות מכונה שאינו ביד חברו, אלא שאינו בידו גרידא, י"ל דשפיר נתפש הכוונה של האדם העומד שם ומחשב לשם מצת מצוה.

זכר אגודה (ויקרא ט"ז)

חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו. לכאורה הוי זה מילתא בלא טעמא דלמה נאמר כן דדבר שהוא שלו ואלא מפני שהוא ביד אחר והוא רואה אותו אין אדם משמרו מפני שהוא ביד חברו ובאמת מצינו להיפוך בכיוצא בזה דאדם משמר מה שהוא ביד חברו והרי גבי מצות מצוה כתיב ושמרתם את המצות ובעינן שימור לשם מצוה וכו' וא"כ נאמר נמי דלא תיהני ע"י אחר זה לא ניתן להאמר כלל וכי כל אדם צריך ללוש המצות שלו ולא יוכל לעשותן ע"י אחר... וע"כ נלפע"ד דדוקא לענין טהרות דיכולין ליטמא בנגיעת כל שהוא הוא דאמרינן דכל שהוא ביד חברו לא יוכל לשמרו כראוי כלומר שלא יוכל להשגיח היטב שלא נגעו בו איזה טומאה ודוקא באם הוא בידו הוא דיכול להזהר מכל שמץ טומאה משא"כ בדבר שהוא ביד חברו אבל בחמץ דלא שייך בי' חימוץ ע"י נגיעה ועיקר השימור הוא רק לשם מצוה וגם בחימוץ איכא היכרא דאם הוא כקרני חגבים ובע"כ עיקר השיעור הוא רק שיתכוין לשם מצוה ע"כ שפיר יכול לשמרו בזה אף כשהוא ביד אחר דהא החוש יעיד ע"ז דלא נתחמץ דהא אין בו קרני חגבים ובשלמא כשאין ישראל ע"ג אע"פ דחזינן שלא נתחמץ מ"מ הא בעינן דיהיה לשם מצוה והגוי אינו נתכוין לשם מצוה אבל בכאן עיקר השימור הוא שלא יטמא וע"ז אין לנו שום סימן אם נטמא או לא ע"כ חיישינן שפיר דכשהוא ביד חברו שמא נטמא בדבר מה שלא יוכל להשגיח עליו מפני שאינו בידו.

ו"א אור אר"י

(א"א כ"ה - הרב בן ציון אבא אלו)

וראיתי להגרצ"י פרנק בספרו מקראי קודש (פסח, ח"ב סי' ג') שכתב דמועיל לאפות מצות במכונה ולכוין לשמה. ודקדק כן מלשון הגמ' בחגיגה (דף כ"י ע"א) אין אדם משמר מה שביד חברו, וממה שנקטה "מה שביד חברו" ולא נקטה "מה שאינו בידו", משמע דוקא ביד חברו אין אדם משמר, בעבור שחברו בן דעת ויש לו מחשבה אחרת, אבל מכונה שאינה בת דעת, יועיל שימור של זה אע"פ שאינו בידו, ושפיר נתפסת הכוונה לשמה, הרי דס"ל כהחזו"א בחדא (במכונה), ופליג עליה בחדא (בגוי).

ולעני"ד נראה שאין להוכיח כן, דהתם מיירי גבי טומאה, ובהא אפשר שיועיל שימור לדבר הנמצא לידו אע"פ שאינו בידו, כיון דשמירה כזו אינה מעשה, אבל גבי מצוה, דבעינן שימור שיהא לשמה, לא יועיל בכה"ג, ואדרבא איפכא מסתברא, דע"י הגוי מהני ובמכונה לא מהני, ע"פ סברת החזו"א והרשב"א הנ"ל, כיון שהגוי יכול לכוין אל המצוה, אבל מכונה שאינה יכולה לכוין אל המצוה, לא תועיל.

בן יהוידע

כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשמרו טהור אין בלבו לשמרו טמא

קשה מה נתחדש לו באותה שעה דבר להשביח דבר חכמים מכח מעשה זו. ונ"ל בס"ד דהוה קשיא ליה בדברי חכמים למה כפלו לשונם להזכיר דבר והפוכו, ודי להם לומר אין בלבו לשמרו טהור, אך בזה המעשה ראה שיש צורך בלשון זה דאי נקטי רק זאת אין בלבי לשמרו טמא, הו"א דאם אומר ברור לו שלא קרה לו טומאה חשיב זה כאלו בלבו לשמרו, כיון דברור לו שלא קרה לו שום טומאה, ובאמת זה אינו דהא ראה מעשה זו שהיתה אומרת ברור שארגתיו בטהרה, שלא קרה לי שום טומאה, ורק לא היה בליבי לשומרו, ואחר שבדקה בחקירות נזכרה שנדה אחת משכה עמה בחבל, ואז הבין שדברי חכמים שהוצרכו לפרש בדבריהם היה בלבו לשומרו טהור, לומר אין שום מציאות בעולם שיהיה טהור, אלא רק בהיה בלבו לשומרו, ולא סגי לומר ברור לי שלא קרה לי טומאה.